

Teološka antropologija Števana Küzmiča med izvirnostjo in tradicijo

Fanika Krajnc-Vrečko

Sokolska ulica 38, SI 2000 Maribor; fanika.vrecko@gmail.com

Razprava osvetljuje Küzmičev odnos do Boga in človeka, kot ga je mogoče razbrati iz njegovih avtorskih in prevodnih del, ki jih je kot protestantski dušni pastir izdal za pastoralno rabo. S posredovanjem temeljnih verskih resnic je avtor skušal vzgajati svojega vernika, hkrati pa ga je podučeval o vrlinah, potrebnih za človekov odnos do samega sebe, do sočloveka in do presežnega v njegovem bivanju.

Ključne besede: Števan Küzmič, teološka antropologija, Bog, človek, prekmursko slovstvo

The discussion sheds light on Küzmič's relationship to God and humans. This can be inferred from the works, both his own and translated ones, that he chose to publish and use for pastoral care as a Protestant spiritual shepherd. By conveying fundamental religious truths, he tried to educate his believers, while at the same time teaching them about the virtues necessary for their relationship to themselves, to their fellow human beings and to the transcendental in their existence.

Keywords: Števan Küzmič, theological anthropology, God, humans, the Prekmurje literature

Uvod

Števan Küzmič, oče prekmurske književnosti, je ob svojem prevajalskem delu zapustil manjši opus svojih besedil v obliki predgovorov, iz katerih moremo danes razbrati njegovo teološko misel oziroma njegovo teološko usmeritev. K odločitvi za obravnavo teološke vsebine njegovih besedil me je spodbudil svojevrsten fenomen v raziskovanju slovenske protestantske ustvarjalnosti, ki obravnava v največji meri jezikovna, narodnostna, literarnozgodovinska in sorodna vprašanja protestantskih piscev, manj pa srečamo razprav s področja teologije, čeprav so avtorji najprej in predvsem teologi. Pri pregledu zbrane literature o Števanu Küzmiču (Brumen 1974: 136–148) zasledimo krajše zapise o duhovnem pomenu avtorjevega literarnega ustvarjanja, redki raziskovalci pa se dotaknejo temeljnega vprašanja avtorjevega odnosa do Boga in človeka, ki nam ga pomaga razjasniti teološka antropologija. Če se naslonimo na »prvega med našimi protestanti«, Primoža Trubarja, moremo z gotovostjo trditi, da mu njegovo duhovništvo in njegov živeti protestantizem vse do smrti daje pečat dušnega pastirja, ki je poudarjal človekovo grešnost, obnovitev njegove bogopodobnosti po Kristusu,

milosti in veri. Trubarju je bil človekov greh povod Kristusovega učlovečenja, opravičenje po veri »sola fide« pa je mogoče samo zaradi neskončne Božje milosti. Človek je v središču, vendar vedno odvisen od božje naklonjenosti, milosti in z njo računa, ko spoznava sebe kot slabotnega grešnika (Krajnc-Vrečko 2008). Duhovnik je poklican, da svojega vernika seznanja s temeljnimi resnicami vere, zato se poslužuje ljudskega, razumljivega jezika, v katerem posreduje božjo besedo. V tem duhu bom predstavila Küzmičev odnos do Boga in človeka, ki mu posreduje božjo besedo.¹

Küzmičeva skrb za duhovni blagor prekmurskega človeka

V predgovoru h katekizmu *Vöre krsztsánszke krátki návuk* (v nadaljevanju *Kratki nauk krščanske vere*, 1754) avtor oriše okolje in glavne značilnosti prekmurskega vernika v svojem času, kar nam tudi z vidika kulturne antropologije omogoči, da si ustvarimo podobo takratnega življa. Ta, kakor dobrih dvesto let kasneje ugotavlja pastor sodobne evangeličanske Cerkve, še vedno »nima potrebe in želje po visoki stopnji pobožnosti ali duhovnosti, ki bi ga odvajala od tega sveta. Imel pa je in ima določen odnos do svojega Stvarnika« (Jošar 1971: 37). Küzmiča je pri pripravi katekizma vodilo spoznanje, da v okolju, ki mu služi, vlada veliko pomanjkanje duhovne literature. Vzrok temu ni le v težavnosti in neznanju jezika, ampak v pomanjkanju podjetnosti in v lenobi prednikov, ki se niso potrudili in pripravili »slovenskega duhovnega pisanja« (Mihael Küzmič 1981: 13). Vsemogočni Bog se je sklonil k temu ljudstvu in mu po svoji neizrekljivi milosti dal modre in izobražene ljudi, vendar ljudstvo v svojem blagostanju – »v obilnosti zemlje« – ni čutilo potrebe po duhovni hrani. Kakor ljudstvo Stare zaveze (prim. 2 Mz 32,6; Ezk 18,2; 1 Kr 22,17; Am 8,11–12) je tudi prekmurski človek stremel za zemeljskimi dobrinami in ni čutil potrebe po božji besedi. Küzmič meni, da med ljudstvom ni prisotna le lenoba in pokvarjenost temveč tudi hudobija, ki človeka hromi v potrebi po duhovnih dobrinah. Zadovolji se z zemeljskimi dobrinami, z jedjo in pijačo, ne stremi pa za tem, da bi se poučil v veri in v stvareh, ki so potrebne za zveličanje (Mihael Küzmič 1981: 14).

Uvod v Predgovor h katekizmu kaže na dušnega pastirja, ki je kritičen in strog do svojih vernikov. Precej drugače zvenijo njegove besede, kot jih zasledimo pri Trubarju. Tukaj ne srečamo Trubarjevega ubogega neukega ljudstva, ki mu grozijo različne nevarnosti, ampak se srečamo z lenobo, pokvarjenostjo in hudobijo, ki

¹ Pri delu sem uporabila naslednje vire: transkribirana besedila predgovorov, ki jih je pripravil Mihael Küzmič (1981) in predgovora Števana Küzmiča (*Vöre krsztsánszke krátki návuk*, 1754a; *Nouvi Zákon*, 1771a).

hromi žejo po božji besedi. Čeprav z dvestoletno odmaknjenostjo, pa vendarle zasledimo tudi podobnost v opozarjanju na neljube okoliščine med verniki.

Vendar je bil največji vzrok ne samo prirojena nam pokvarjenost, [...] ampak še bolj velika hudobija, ki so jo mnogi pripravili v tem blodnem času z grdo navado, da se ubogo ljudstvo hvali samo s suhim krščanskim imenom in s svojo prazno vero. (Mihael Kūzmič 1981: 13–14)

Števan Kūzmič graja svoje rojake in nezdravo vero med njimi, medtem ko Trubar opozarja na nevarnost, ki preti od nasprotnikov prave stare krščanske vere (katoličanov). V prvi slovenski knjigi *Katekizem* (Trubar 1550) bralca informira o verskih razmerah v deželi, kjer živijo »vsi Slovenci«, katerim je knjiga namenjena. Trubar poudarja, da je katekizem »pustil prepisati v ta naš jezik«, da bi svoje neuko ljudstvo poučil v veri, hkrati pa sporoča, da bo tako pomagal svojemu slovenskemu človeku »spoznati tiga antikrista, kir zdai povsod po sveidtu hodi v eni človeiski andahtlivi štalti inu hoče s človeskimi postavami, s falš pridigo inu z obljubami tar prytežom te ludi odpelati od prave vere« (Trubar 1550: 14–15).

Pri obeh avtorjih srečamo ogroženost verskega nauka zaradi človeške hudobije in zato je toliko večja potreba po katekizmu, ki bo ljudi poučil o pravi veri.

Nauk o veri in dobrih delih

Kūzmič je katekizem, kratki nauk krščanske vere, pripravil zato, da bi ljudje imeli v svojem jeziku orodje, ki je potrebno za zveličanje. V katekizmu najprej govori o *Svetem pismu*, o zakonu ali (Mojzesovi) postavi, ki jo vzporeja s Kristusovim evangelijem. Za pravo spoznanje oziroma spreobrnjenje mora človek poznati tudi nauk o grehu, pokori in dobrih delih, zato je temu namenil posebno poglavje, medtem ko v drugem poglavju katekizma govori o Bogu, stvarjenju, Kristusovi osebi in sploh o teološkem bistvu vere. V nadaljevanju Predgovora predstavlja vsa nadaljnja poglavja katekizma. Na bralca, ki ga imenuje »moj lübléni Litarán«, se obrača z vprašanjem, kaj neki mu manjka za zveličanje: »Zakaj se ne bi mogel zveličati, če vztrajno živiš v tej veri po tem nauku? Hočeš se zveličati samo po milosti, brez vsakega zasluženja zaradi vrednosti Jezusa Kristusa.« (Mihael Kūzmič 1981: 16) Kristus je porok in zgled, da bi se mogel zveličati vsak, ki vanj veruje, tudi luteran, čeprav ga zaničujejo. Katekizem mu je v pomoč, da bo znal spoznavati svojega Boga in z njim vstopati v odnos, ki mu bo omogočal zatirati telesne potrebe, sprejemati vsakdanje križe in težave, živeti trezno, pravično in pobožno življenje. Zelo pomembna je tukaj ugotovitev, da človek na svetu ne živi sam, temveč je v nenehnem odnosu z Bogom, svojim

bližnjim in s samim seboj: »/V/ vsakem dobrem delu rasteš in cveteš Bogu na slavo kakor dobro rodno drevo, svojemu bližnjemu na korist, sebi pa na dušno zveličanje.« (Mihael Küzmič 1981: 16)

Ugotavljam, da glede dobrih del povsem sledi protestantskemu nauku oziroma se nagiba h pietizmu (Novak 1976: 48). V katekizemskem členu 217 o dobrih delih na vprašanje »Ali moramo delati dobra dela?« pojasnjuje: »Mi fšzámí od fšzébe znaffš moucfí nemremo: nego Boug je more vnami zacséti i doprnefšzti.« V členu 224 odgovarja na vprašanje, ali so dobra dela vedno s pravo vero:

Ifztina je; ár práva vóra brezi dobri dejl nigdár nemre biti, csi je prava vóra: ali ta dobra dela Boug, gda náfz znepravicsni pravicsne vcsini i zvelicsa, nigdár vracsun gori ne vzeme; nego fšzamo vóro po lúbezni delajoucso, fštera je Bo'zi dár, ifšterov Krifšztufšveo vrejdnofšt knám prikápcfímo. (Števan Küzmič 1754a: 82)

Dobra dela sama po sebi ne zadoščajo. V nas delujejo le v pravi veri zaradi neskončne božje ljubezni po Jezusu Kristusu. V tej razlagi Küzmič nedvomno sledi Lutrovemu nauku, kar potrdi tudi v predgovoru Pismu Rimljanom, kjer skorajda dobesedno navaja Lutrov nauk o veri, po kateri so dobra dela zgolj sestavina vere, sama po sebi pa nimajo vrednosti za zveličanje:

O, vera je resnično živa, dejavna in tako močna, da je nemogoče, da ne bi neprestano dobro delala. Ne vpraša, če je potrebno neprestano dobro delati, ampak že prej, preden se sploh vpraša, je že naredila dobro delo in je stalno v delu. Kdor pa ne dela takih del, je brez zlate vere. Ogleduje se za vero in dobrimi deli in ne ve, kaj je vera, kaj so dobra dela, ampak samo dosti čivka in blebета o veri in dobrih delih. (Mihael Küzmič 1981: 54–55)

Popolnoma skladen nauk dveh protestantov, pastora Küzmiča in začetnika protestantizma Lutra se kaže v naslednjem besedilu:

O, to z vero je živa, delujoča, dejavna, mogočna reč, tako da je nemogoče, da ne bi brez prestanka narejala dobro. Vera tudi ne vpraša, ali je treba narediti dobra dela, temveč preden kdo vpraša, jih je že naredila in jih vselej dela. Kdor pa ne dela takšnih del, ta je brezveren človek, tipa in gleda okoli sebe za vero in dobrimi deli, pa ne ve niti, kaj je vera, niti kaj so dobra dela, govori pa in čveka obilo besedi o veri in dobrih delih. (Luther 2002: 22)

Obe besedili kažeta, da Küzmič verno posnema Lutra in se hkrati zgleduje po pietistih svoje dobe, kot predvideva Mihael Küzmič (1981: 8).

Ko govorim o Predgovoru k Pismu Rimljanom, sklepam, da je besedilo samo višek Küzmičeve teologije, a v primerjavi z Lutrovim predgovorom ugotavljam, da je zelo verodostojen prevod, ki se povsem ravna po izvirniku. Glede razlage telesa in duha na koncu predgovora ugotavljam, da gre za lapsus v prevodu Mihaela Küzmiča (1981), saj je nemogoče, da bi v govoru o telesnem in duhovnem življenju Küzmič zamenjal časno / zemeljsko in večno / posmrtno življenje:

Telo je torej človek, kateri zunaj in znotraj živi in dela tisto, kar je v korist telesa in služi za večno življenje (*fzveczkomi* 'žitki'). Duh pa je tisto, kar od zunaj in znotraj živi in dela ter pripada duhu in *prihajajočemu življenju* (*kprisefzkomi* 'žitki'). (Mihael Küzmič 1981: 56)

/Tako je meso človek, ki navznoter in navzven živi in dela tisto, kar služi koristi mesa in časnemu življenju. Duh je oni, ki navznoter in navzven živi in dela tisto, kar služi duhu in *prihodnjemu življenju*. (Luther 2002: 22)

Čeprav nekateri raziskovalci poudarjajo, da je Števan Küzmič na koncu nekoliko omilil Lutrov predgovor (Smej 2004: 336), podrobnejša analiza ne kaže na omilitev, saj enako kot Luter bralca / vernika opozarja na »krivo vero«, ki jo učijo drugi učitelji, med njimi tudi cerkveni očetje: »Zato se varuj vseh učiteljev, kateri drugače učijo te besede, pa čeprav bi bili Origen, Ambrozij, Avgustin, Hieronim in njim enaki, ali še večji.« (Mihael Küzmič 1981: 56) S tem zaključí svoj predgovor oziroma prevod Lutrovega predgovora in ne nadaljuje z razlago zgradbe pisma. Lutrov predgovor k Pismu Rimljanom je vsaj dvakrat obsežnejši kot Küzmičev. Sklepam, da se je Števan Küzmič zadovoljil s prvim delom predgovora, ker se je zavedal, da njegov bralec / vernik ne potrebuje dogmatične razlage Pavlovega Pisma Rimljanom. Zadostuje katekizemsko besedilo, ki mu bo pomagalo izpolnjevati božje zapovedi, da bi razumel bistvo vere in živel po njej ter v svojem odnosu do Boga in sočloveka zorel za posmrtno življenje.

Bog in človek

Odnos med Bogom in človekom v katekizmu (člen 248) postavlja na začetek sveta. Na vprašanje, kako je Bog ustvaril človeka, odgovori, da ga je ustvaril, in to po svoji podobi v svoji modrosti, pravičnosti in svetosti za gospodarja, »na gofzpoduivanje«. Z navedbo 1 Mz 1,26.27 postavi stvar in Stvarnika v primaren odnos, ki ga je človek podrl, ko je z Evo in Adamom prelomi bogopodobnost in nase vzel podobo hudega duha. Prva človeka sta s svojimi sinovi in hčeraми vred vse izgubila, zapravila božjo podobo v sebi in nas pogubila. Božjo podobo pa si more človek znova pridobiti z vsakdanjim prerojevanjem in Bog mu bo dal novo srce in novega duha v njegovo notranjost. Odstranil mu bo kamnito srce in mu dal meseno srce (Ez 36,26). To je po zaslugi Jezusa Kristusa, ki je naš zveličar in odrešenik, pravi Bog in pravi človek. Njegova božja narava daje človeku upanje, da bo odrešen grehov. V katekizmu (člen 253) se tudi sprašuje, kaj pomeni Kristusovo odrešenje za človeka:

Jafz vörjem, ka je Jezus Krifztus pravi Boug od Otsép pred vekouma narodjen ino i právi cslovik porodjen zdévicze Marie; bojdi moj Gofzpoud, fteri je mené pogublénoga ino fkvarjenoga

csloveka odküpo i od vřzej grejhov, od řzmrti i vřaj'ze obláfzti ofzloubodo, nej zlátom, ali řzrebrom: nego řzvojov řzvétov i drágov krvjouv ino řzvojov nedú'znov mokouv i řzmrtýov. Da bi jafz czilou nyegov bio i vu nyegovom Kraleřtvi pod nyini 'řivo i nyemi řzlu'zo vu nepřefřtanoj praviczí, nedu'znofřti i bla'zenřtvi, kako je i on od řzmrti gori řztano, 'řive i kraluje vekivekouma. Tou je zařřřtino tak. (řtevan Küzmič 1754a: 98)

Nauk o Kristusu in njegovi bořji ter človeřki naravi je řtevan Küzmič lahko zapisal po predlogi v obliki Temlinovega katekizma iz leta 1715, ki je nastal po Lutrovem Malem katekizmu:

Vörjem kaje řefus řristus právi Boug od veke od ocsé řzvojega norodgyen, ino i právi cslovik od Dévicze Márié uu vreimeni porodgyen, moi Gofřpoud ino moi odküpitel, řterie mené řzkvárjenoga ino pogüblénoga csloveka odküpo od vřzega greiha i od řzmerti, zvrailfega gerla ino vládanya vónka ofzloubodo, nei řzrebrom ali zzlátom; nego řzvojov drágov kervjov ino neduřnov mokov i řzmertyov, zátó kaibi jafř nyegov lařřřivni biu, ino vnyegovom Orřřági ponyem řivel, nyemi řzľüfo ino dvoro, uu neřřkoncsanoi diki ino hváli, kako je i on od mertvi gori řztano, řivé ino kraluje vekivekouma. Tou je zařřřtino tak. (Temlin 1715: 22–23)

Znova lahko trdim, da je Küzmič zvest Lutrovemu nauku o odreřenju in njegovi kristologiji.

Odnos do sočloveka in do samega sebe

Küzmičev odnos do sočloveka in do samega sebe je mogoče razbrati v razlagi desetih bořjih zapovedi, ko se sprařuje, kdo je nař bliřnji, in kako ga moramo ljubiti. Sprařuje se torej o medčloveřkih odnosih. Vprařanju o nařem bliřnjem, torej sočloveku, sledi odgovor:

Nas bliznyi je tak vřřaki cslovik znani i nezni, dobri i hudi, priateu i ne prijateu kakti mi řľami. Kakda moremo nařľega bli'řnyega ľübiti? (Mt 22,39). Lubi bli'řnyega tvojega, ka'o řam řzebe. Nařľa knam lubezen pa vetom řřřoji: najze naj prvo i verno za dűřo řřřrbimo i tak toga řřřároga csloveka vnami zadavľajmo, drugoucs pa, naj i teľjo řřřpodobnim talom hranimo. Mat. 16,28. Efeř. 5,29. Tak csinmo i zbľi'řnyim nařľim. Mat. 7, 12. ino 5, 44. naj bole řřřpriatelom i nařľe vöre dr'řinom. (řtevan Küzmič 1754a: 28)

ře starozavezni Bog zapoveduje ľubezen do bliřnjega (5 Mz 20,12–17), novozavezni evangelij (Mt 22,39) pa je sam po sebi evangelij ľubezni, zato evangeljska zapoved ľubezni ostaja temeljno vodilo za razumevanje medčloveřkih odnosov in če je ne izpolnjujemo, lahko bliřnjega umorimo, kot govori v 112. členu katekizma: »Sřkim nařľega bli'řnyega vmorímo? řř-řřřřřom, řřogledom, řřezikom i zrokami.« Umor sočloveka s řřcem, s řřogledom, z řřezikom in z řřokami, obřřirneje razľaga in pojasnjuje celotni spekter medčloveřkih odnosov v svojem okolju.

Bližnjega umorimo v srcu ali v mislih, če mu hudo želimo, se nanj srdimo, ga sovražimo (odürjavamo) ter smo njegovi notranji in skrivni sovražniki (neprijatelji). S pogledom ga ubijemo, če ga nespodobno opazujemo, škripamo z zobmi in podobno. Z jezikom pa ga ubijemo, če ga psujemo in preklinjamo, ga tožimo drugim, z njim lepo govorimo, v srcu pa ga sovražimo in ga napeljujemo na kaj takega, kar bi mu moglo škodovati (Števan Küzmič 1754a: 37–38).

Razlaga desetih božjih zapovedi Küzmiču služi tudi za poduk človekovega odnosa do samega sebe. V razlagi pete božje zapovedi *Ne ubijaj!* se opredeli do, danes bi rekli, samomora. Človek lahko sam sebe umori telesno ali duhovno. Telesno se lahko notranje umori, če se preveč žalosti, srdi in skrbi, pa tudi veseli. Na zunaj se človek telesno umori, če dela ali si nalaga več, kot zmore, če preveč jé in pije, si zaradi skopuštvá ničesar ne privoščí, se zavestno prepusti pogubi, se obesi ali drugače pokonča. Tudi duhovno lahko človek sam sebe umori notranje ali na zunaj, če hudo misli ali želi ter pozabi na Boga, pa tudi, če svet bolj ljubi kot Boga, prekučuje ter zavedno ali nezavedno greši proti deseti božji zapovedi (Števan Küzmič 1754a: 35–37).

Küzmičeva razlaga naslednjih zapovedi vse do zadnje, desete, nas uvaja v njegovo razumevanje odnosa med Bogom in človekom.

Čeprav dosledno navaja svetopisemske primere in izvaja protestantsko katehezo, je izviren v opisu medčloveških odnosov. Podobnih tako obsežnih razlag ne najdemo v Lutrovem kratkem katekizmu, pri Temlinu ali Trubarju, čeprav v primeru sklepa desetih zapovedi vsebinsko sledi predhodnikom. Na vprašanje, ali lahko človek v celoti izpolnjuje zapovedi, po protestantsko odgovarja, da tega ne more noben človek zaradi izvirnega greha, vendar s Svetim Duhom po veri v Jezusa Kristusa in neskončni božji milosti more doseči božje usmiljenje (Števan Küzmič 1754a: 68, Trubar 1555: 423, Trubar 1575: 62, Temlin 1715: 18–19).

Zaključek

Števana Küzmiča moremo preko njegovih tiskanih besedil prepoznati v vlogi kritičnega in strogega dušnega pastirja, ki izpričuje svoj odnos do evangeličanskega vernika, prekmurskega človeka, in mu posreduje božjo besedo v njemu razumljivem jeziku, da bi ta lažje vzpostavil svoj odnos do te besede in do Boga, ki ga spremlja v njegovih stiskah od rojstva pa vse do smrti. Poglavitni razlog v odločitvi za prevodna dela temeljnih krščanskih besedil, kot sta katekizem in sveto pismo, vidi avtor v pomanjkanju slovenskega duhovnega pisanja sredi 18. stoletja zaradi težavnosti jezika, vendar pa tudi zaradi lenobe, ki človeku onemogoča potrebo po duhovnih dobrinah, saj je v duši pokvarjen in vreden pomilovanja. Prekmurski človek je – po Küzmiču – neuk, len, glavna skrb so mu

telesne dobrine, o duhovnem življenju in pravi veri pa ne ve ničesar. Prav zato ne more vzpostaviti pristnega odnosa z Bogom, ki ga lahko odreši in mu po svoji neskončni milosti da nesmrtno življenje. Z vzpostavitvijo pravega odnosa z Bogom more človek vzpostaviti tudi pristnejši odnos do sebe in do sočloveka, zato je toliko bolj potrebno globlje razumevanje vere in temeljnih teoloških resnic, ki jih razlaga skladno s protestantskim naukom začetnika protestantizma Martina Luthra in svojih predhodnikov, slovenskih protestantov Primoža Trubarja in Franca Temlina. Deloma pa k uradnemu nauku dodaja svoje izvirne razlage ter s tem kaže na tenkočuten odnos do evangeličanskega vernika svojega časa.

Literatura

Niki BRUMEN, 1974: Bibliografija Števana Küzmiča. *Zbornik Štefana Küzmiča*. Murska Sobota: Pomurska založba. 130–148.

Jurij DALMATIN, 1584: *Biblia, tu ie, vse Svetu pismu, Stariga inu Noviga testamenta*. Wittenberg.

Ludvik JOŠAR, 1971: Evangeličanska duhovnost. *V edinosti* 26. 37–38.

Fanika KRAJNC-VREČKO, 2008: Antropološka sporočilnost Trubarjevih sporočil in predgovorov. *Locutio* 9/42 (30. maj 2008). <https://www.locutio.si/index.php?clanek=999&no=42>

Mihael KÜZMIČ, 1981: *Predgovori Števana Küzmiča*. Ljubljana (i.e.) Zagreb: Teološka fakulteta Matija Vlačić Ilirik.

Števan KÜZMIČ, 1754: *Vöre krsztsánszke krátki návuk*. V Halli.

Števan KÜZMIČ, 1754a: Predgovor iz Kratkega nauka krščanske vere. *Predgovori Števana Küzmiča*. Ljubljana (i.e.) Zagreb: Teološka fakulteta Matija Vlačić Ilirik. 13–19.

Števan KÜZMIČ, 1771: *Nouvi Zákon ali Testamentom goszpodna nasega Jezusa Krisztusa*. V Halli Saxsonskoj.

Števan KÜZMIČ, 1771a: Predgovori k posameznim knjigam Nove zaveze. *Predgovori Števana Küzmiča*. Ljubljana (i.e.) Zagreb: Teološka fakulteta Matija Vlačić Ilirik. 37–91.

Martin LUTHER, 2002: Predgovor k Pavlovemu pismu Rimljanom. *Tukaj stojim: teološko politični spisi* (Temeljna dela), Ljubljana: Krtina. 18–32.

Vilko NOVAK, 1976: *Izbor prekmurskega slovstva*. Ljubljana: Zadruga katoliških duhovnikov.

Jožef SMEJ, 2004: Nouvi zákon Števana Küzmiča (1771) v luči sodobnega ekumenizma. *Bogoslovni vestnik* 64/2. 331–342.

Franc TEMLIN, 1715: *Mali Katechismus, touje tou krátki návuk vöre kerschanszke dávno nigda po D. Luther Martonni z fžvétoga pířma vküp zebráni ino za droune Deczé volo řzpířani. zdai pak na szlovenszki jezik prelofeni*. V Halle.

Primož TRUBAR, 1550: Katekizem 1550. *Zbrana dela Primoža Trubarja I*. Ur. Fanika Krajnc-Vrečko. Ljubljana: Rokus 2002.

Primož TRUBAR, 1575: Katekizem 1575. *Zbrana dela Primoža Trubarja II.* Ur. Fanika Krajnc-Vrečko. Ljubljana: Rokus 2003.

DIE THEOLOGISCHE ANTHROPOLOGIE BEI ŠTEVAN KÜZMIČ ZWISCHEN ORIGINALITÄT UND TRADITION

Zusammenfassung

In den Vorworten zu seinen gedruckten Werken und ebenso im Katechismus bekannte sich Števan Küzmič zu seiner Haltung gegenüber dem Menschen in Prekmurje, dem er das Wort Gottes in einer verständlichen Sprache übermitteln wollte. Dadurch würde er eine gute Beziehung zum Glauben und Gott herstellen, der die Menschen in ihren Drangsalen von der Geburt bis zum Tod begleiten sollte. Die Entscheidung, grundlegende christliche Texte wie den Katechismus und die Bibel zu übersetzen, war im Mangel an slowenischen geistlichen Schriften begründet. Diese fehlten wegen der schwierigen Sprache, aber auch wegen der Faulheit, die einen daran hindert, notwendige geistliche Güter wahrzunehmen. Laut Küzmič war der künftige Leser des Katechismus unwissend und faul, sein Interesse galt lediglich materiellem Gut, während er über die Geistigkeit und wahre Religion nicht viel weiß, obgleich er sich für einen Christen hält. Aus diesem Grund konnte er keine authentische Beziehung zu Gott aufbauen, der ihn aber durch seine unendliche Gnade erlösen und ein unsterbliches Leben schenken könnte. Durch den Aufbau einer richtigen Beziehung zu Gott können Menschen auch eine authentischere Beziehung zu sich selbst und zu den Mitmenschen herstellen, weshalb ein tieferes Verständnis von Religion und grundlegenden theologischen Wahrheiten notwendig ist. In den Vorworten zu einzelnen Büchern des Neuen Testaments kommt Küzmič meist die Aufgabe zu, historische Umstände der Entstehung einzelner Texte zu erläutern. Den Höhepunkt seiner Theologie bildet das Vorwort zum Brief des Paulus an die Römer, in dem er die grundlegenden religiösen Wahrheiten, notwendig für ein wahres Verständnis der Religion und eine richtige Beziehung des Menschen zu Gott erläutert. An den beobachteten Texten sind inhaltliche Ähnlichkeiten mit ihren Vorgängern nachvollziehbar, dies sowohl mit dem Begründer des Luthertums, zu dem Küzmič zweifellos anhing, als auch mit den slowenischen Reformatoren Trubar und Temlin. Man nimmt an, dass das Verhältnis zu Gott und zu den Menschen auf eine originelle Art theologisch begründet wird.